

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.03.57>

СИСТЕМА ЗАХОДІВ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ В СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: СЬОГОДЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Заліпаєв Ю.В.,

адвокат,

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова,

кафедра адміністративного та господарського права

e-mail: valeriyurii@gmail.com

Заліпаєв Ю.В. Система заходів адміністративної відповідальності за порушення в сфері інтелектуальної власності: сьогодення та перспективи розвитку.

Один із основних напрямків реформування українського адміністративного права полягає в модернізації інституту адміністративної відповідальності. Особлива увага приділяється вдосконаленню механізмів відповідальності за порушення авторського права і суміжних прав.

У сучасному інформаційному суспільстві проблема захисту інтелектуальної власності набуває все більшої актуальності, оскільки зростає кількість порушень прав на інтелектуальну власність. Ця стаття розглядає систему заходів адміністративної відповідальності, яка застосовується для протидії порушенням в сфері інтелектуальної власності, її сучасний стан та перспективи розвитку.

Стаття досліджує правові та організаційні аспекти системи адміністративної відповідальності за порушення інтелектуальних прав. Вона аналізує ефективність існуючих заходів та їх відповідність сучасним викликам, таким як швидкі зміни в технологічному середовищі та глобалізація економіки.

У статті також проаналізовано актуальні тенденції у сфері інтелектуальної власності, зокрема, зростання випадків порушень прав на інтелектуальну власність внаслідок швидкого розвитку технологій та поширення цифрової культури.

Додатково досліджено вплив глобалізації на порушення прав інтелектуальної власності та ефективність заходів адміністративної відповідальності в умовах міжнародного співробітництва. В статті також висвітлено важливість співпраці між суб'єктами права та органами влади для ефективного захисту прав інтелектуальної власності та запобігання їхньому порушенню.

Дослідження також охоплює аналіз проблем, з якими стикаються системи адміністративної

відповідальності, і виявляє фактори, що можуть ускладнювати ефективне застосування цих систем, та шляхи їх вирішення.

На основі отриманих даних та аналізу у статті наведені висновки щодо необхідності подальшого вдосконалення системи заходів адміністративної відповідальності за порушення в сфері інтелектуальної власності. Пропонуються конкретні заходи щодо удосконалення законодавства, підвищення ефективності контролю та забезпечення ефективного захисту прав власників інтелектуальної власності.

Ця стаття може бути корисною для дослідників, юристів, правозахисників та урядових органів, які цікавляться проблемами захисту інтелектуальної власності та розвитком відповідної правової бази.

Ключові слова: адміністративне право, адміністративні правовідносини, права інтелектуальної власності, порушення в сфері інтелектуальної власності, заходи захисту прав інтелектуальної власності, адміністративна відповідальність, заходи адміністративної відповідальності, адміністративні санкції.

Zalipaiev Y. System of measures for administrative liability for violations in the field of intellectual property: today and prospects for development.

One of the main directions of reforming Ukrainian administrative law is the modernization of the institute of administrative liability. Special attention is paid to improving mechanisms of responsibility for copyright and related rights infringements. In today's information society, the issue of intellectual property protection is becoming increasingly relevant due to the growing number of infringements of intellectual property rights. This article examines the system of measures of administrative liability applied to counteract violations in the field of intellectual property, its current state, and development prospects. The article explores the legal and organizational aspects

of the system of administrative responsibility for violations of intellectual property rights. It analyzes the effectiveness of existing measures and their adequacy to contemporary challenges such as rapid changes in the technological environment and economic globalization. The article also analyzes current trends in the field of intellectual property, including the increase in cases of infringements of intellectual property rights due to rapid technological advancement and the spread of digital culture. Additionally, it investigates the impact of globalization on intellectual property rights violations and the effectiveness of measures of administrative responsibility in the context of international cooperation. The article also highlights the importance of cooperation between legal entities and government authorities for effective protection of intellectual property rights and prevention of their violation. The research also covers an analysis of the problems faced by administrative responsibility systems and identifies factors that may complicate the effective implementation of these systems and ways to address them. Based on the obtained data and analysis, the article provides conclusions regarding the need for further improvement of the system of measures of administrative responsibility for violations in the field of intellectual property. Specific measures are proposed to improve legislation, enhance control efficiency, and ensure effective protection of intellectual property rights owners. This article may be useful for researchers, lawyers, human rights activists, and government agencies interested in issues of intellectual property protection and the development of the relevant legal framework.

Key words: administrative law, administrative legal relations, intellectual property rights, violations in the field of intellectual property, measures for the protection of intellectual property rights, measures of administrative liability.

Постановка проблеми в даній статті стосується ефективності системи адміністративної відповідальності за порушення в сфері інтелектуальної власності. У зв'язку зі зростаючою кількістю порушень прав на інтелектуальну власність в сучасному світі, виникає необхідність вдосконалення механізмів захисту цих прав через адміністративну відповідальність. Головні аспекти проблеми включають:

- *недостатня ефективність заходів контролю:* існуючі механізми адміністративної відповідальності можуть бути недостатньо ефективними у виявленні та припиненні порушень прав на інтелектуальну власність, що призводить до невідповідності відповідного захисту потребам сучасного ринку.

- *правова неузгодженість та прогалини:* у законодавстві часто відсутня чіткість та кон-

систентність стосовно адміністративної відповідальності за порушення в сфері інтелектуальної власності, що може призводити до прогалин у правозастосуванні та невизначеності для бізнесу та правових суб'єктів.

- *необхідність адаптації до сучасних викликів:* з моменту прийняття багатьох законодавчих актів, технологічне середовище та способи порушення прав на інтелектуальну власність значно змінилися. Система адміністративної відповідальності повинна адаптуватися до цих змін, щоб залишатися ефективною.

- *необхідність гарантування виконання рішень:* навіть у випадках, коли порушення прав на інтелектуальну власність було виявлено і вирішено, існує проблема гарантування виконання відповідних рішень та компенсацій від порушників.

Отже, вирішення цих проблем вимагає подальшого дослідження та розробки стратегій для удосконалення системи адміністративної відповідальності за порушення в сфері інтелектуальної власності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Певні аспекти проблеми системи заходів адміністративної відповідальності за порушення в сфері інтелектуальної власності розглядаються у дослідженнях науковців, таких як: Ю.М. Капіца, Т.О. Коломoeць, В.К. Колпаков, А.Т. Комзюк, А.Г. Майданевич, О.П. Орлюк, І. Жилінкова та інші.

Метою даної статті є проведення аналізу системи заходів адміністративної відповідальності за порушення в сфері інтелектуальної власності з метою оцінки сучасного стану цієї системи та визначення перспектив її розвитку.

Виклад основного матеріалу. У сучасному суспільстві уряд активно впроваджує та здійснює стратегічну політику в сфері інтелектуальної власності через прийняття різноманітних нормативних актів. Охорона права на інтелектуальну власність в Україні визнається як один із ключових аспектів діяльності сучасної демократичної держави.

Цей напрямок політики відображає важливість інтелектуальної власності як ресурсу, що потребує захисту та стимулює інноваційний розвиток суспільства. Шляхом прийняття відповідних законодавчих актів та забезпечення ефективного їх виконання, держава створює сприятливу правову базу для розвитку інтелектуальної власності як складника економічного та культурного потенціалу країни.

Охорона прав інтелектуальної власності сприяє створенню умов для інноваційних зусиль та конкурентоспроможності національних підприємств та творчих особистостей. Це відображається у підтримці наукових досліджень, розвитку технологій та культурних досягнень,

що сприяють розвитку економіки та підвищенню соціального рівня населення.

Такий підхід дозволяє державі стати активним учасником світових інноваційних процесів, впливаючи на формування глобальної інтелектуальної арени. Таким чином, охорона права інтелектуальної власності в Україні не лише забезпечує захист творчих зусиль та інтелектуальних досягнень, але і сприяє підвищенню престижу та конкурентоспроможності країни на світовій арені.

Аналіз нормативно-правового регулювання у сфері охорони інтелектуальної власності показує, що ці відносини формалізовані через різноманітні законодавчі та підзаконні акти, серед яких особливе місце займають норми спеціального законодавства. [6, с. 80].

Закони, які стосуються інтелектуальної власності, встановлюють загальні принципи та правила, які регулюють відносини у цій сфері. Вони визначають основні права та обов'язки сторін, порядок виникнення, зміни та припинення правовідносин, а також процедури захисту прав.

О.П. Орлюк вказує на те, що «закони, виступаючи головною ланкою, основою системно-ієрархічної структури джерел права, самі перебувають у системно-ієрархічних відносинах одним з одним, формують власну системно-ієрархічну структуру» [7, с. 26].

Це твердження відображає важливість законів у правовій системі та їхню роль у визначенні ієрархії джерел права. Закони виступають як основні нормативні акти, які встановлюють загальні принципи та правила поведінки для суспільства. Однак, вони також взаємодіють між собою, утворюючи власну ієрархічну структуру, де одні закони можуть бути більш загальними та визначати загальні принципи, тоді як інші можуть бути конкретнішими та регулювати певні аспекти правових відносин. Така системно-ієрархічна структура дозволяє забезпечити консистентність та єдність правової системи.

Проте, норми спеціального законодавства є основним інструментом регулювання відносин у цій сфері. Вони визначають особливості правового регулювання конкретних видів інтелектуальної власності, таких як авторське право, патентне право, право на товарний знак тощо. Ці норми встановлюють права та обов'язки учасників відносин, процедури реєстрації та захисту прав, а також визначають відповідальність за їх порушення. Такий підхід дозволяє забезпечити ефективний захист інтелектуальної власності та сприяти її розвитку.

Перед вивченням системи заходів адміністративної відповідальності за порушення в сфері інтелектуальної власності важливо зрозуміти, що таке інтелектуальна власність.

Інтелектуальна власність включає в себе такі види прав як авторське право на літературні та художні твори, патентне право на винаходи та відкриття, право на товарні знаки, а також інші види прав.

Так, виправдано вказати, що поняття «інтелектуальна власність» відображає сукупність виключних прав як особистого (морального) характеру, так і майнового характеру на результати інтелектуальної, творчої діяльності.

Особисті (моральні) права зазвичай включають в себе право на визнання авторства та право на недопущення спотворень твору. Ці права нерозривно пов'язані з особою творця і надають йому визнання та захист його творчої праці.

Майнові права, у свою чергу, дозволяють власнику контролювати використання своїх творчих результатів та одержувати від них користь. Ці права можуть включати в себе право на відтворення, розповсюдження, виконання, публічне показання, трансляцію та інші форми використання твору.

Розуміння обох аспектів інтелектуальної власності є важливим для забезпечення відповідного захисту прав творців та стимулювання творчості та інновацій. Такий підхід враховує як інтереси творців у визнанні їхнього внеску в суспільство, так і потреби в розвитку та поширенні знань і творчих результатів у глобалізованому світі.

У Цивільному Кодексі України право інтелектуальної власності описується як «право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності», визначений національним законодавством [8, ст. 418].

Після визначення категорійного апарату прав інтелектуальної власності варто детальніше розглянути адміністративну відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності.

Адміністративна відповідальність, як складова юридичної відповідальності, виявляє як загальні, так і відмінні особливості.

До особливих характеристик адміністративної відповідальності, які науковці визначають як похідні [5, с. 76], або специфічні [1, с. 12], відносяться:

1) основою для притягнення особи до адміністративної відповідальності є скоєння нею адміністративного правопорушення (проступку).

2) сутність адміністративної відповідальності полягає у застосуванні до винних осіб адміністративних стягнень, передбачених законом, бо саме адміністративне стягнення є мірою відповідальності [4, ст. 23];

3) метою адміністративної відповідальності є виховання особи, яка скоїла адміністративне правопорушення, у дотриманні законів України, а також запобігання вчиненню нових правопо-

рушень як самим правопорушником, так і іншими особами;

4) значна кількість суб'єктів адміністративної юрисдикції, які мають право приймати рішення про притягнення особи до адміністративної відповідальності;

5) спеціальний порядок притягнення до адміністративної відповідальності, який відрізняється певною простотою, оперативністю та економічністю, але в той же час забезпечує необхідні гарантії законності та права на захист.

Важливо зазначити, що згадані ознаки є типовими і для адміністративної відповідальності в сфері авторського права і суміжних прав, незважаючи на те, що ця форма відповідальності має свої особливості, обумовлені специфікою досліджуваної області.

Порушення прав інтелектуальної власності, як передбачено Кодексом України про адміністративні правопорушення, може виникати у зв'язку з різними діями, такими як незаконне використання авторських матеріалів або товарних знаків, вчинення актів недобросовісної конкуренції, незаконне поширення аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних, а також порушення вимог законодавства щодо виробництва, експорту, імпорту дисків для лазерних систем зчитування та обладнання чи сировини для їх виробництва [4].

Отже, з урахуванням згаданих ознак можна сформулювати конкретне поняття адміністративної відповідальності за порушення в сфері авторського права і суміжних прав.

Адміністративна відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності – це система санкцій, передбачених законодавством, які можуть застосовуватися державними органами до осіб або юридичних осіб за порушення норм інтелектуальної власності. Ця відповідальність може включати такі заходи, як штрафи, конфіскація майна, заборона певних видів діяльності, а також інші адміністративні санкції, спрямовані на запобігання та покарання порушень прав інтелектуальної власності.

Система заходів адміністративної відповідальності вже є більш широким поняттям та визначається як комплекс правових норм, процедур і санкцій, які застосовуються державними органами для забезпечення додержання громадянами адміністративних правил та норм, а також встановлення відповідальності за їх порушення.

На сьогоднішній день можна констатувати, що Україна зробила значні кроки в розвитку системи заходів адміністративної відповідальності за порушення в сфері інтелектуальної власності, однак дана система потребує вдосконалення.

Ефективність правопорядку: Україна активно працює над покращенням ефективності своєї

системи правопорядку, проте існують проблеми з недостатньою ефективністю виявлення та покарання порушень прав інтелектуальної власності. Крім цього, оцінюючи сьогоденний стан українського законодавства щодо захисту авторських і суміжних прав на об'єкти інтелектуальної власності, слід визнати, що потребують нагального першочергового врегулювання Інтернет-відносини [2, с. 126].

Законодавча база: законодавство України містить ряд нормативних актів, які регулюють питання захисту прав інтелектуальної власності, проте вони потребують подальшого удосконалення для забезпечення ефективного захисту.

Процедури та органи здійснення контролю: Україна має спеціалізовані органи, які відповідають за контроль за порушеннями прав інтелектуальної власності. Однак існують проблеми з ефективністю їхньої роботи та недостатністю ресурсів.

Прозорість та доступність: Україна має певні проблеми з прозорістю та доступністю системи захисту прав інтелектуальної власності, особливо для малих підприємств та індивідуальних власників.

Співпраця з іншими країнами: Україна активно співпрацює з іншими країнами у сфері захисту прав інтелектуальної власності, але існують можливості для подальшого покращення цієї співпраці, зокрема через підписання нових міжнародних угод та розширення обміну інформацією.

Отже, Україна має певний потенціал для подальшого удосконалення своєї системи заходів адміністративної відповідальності за порушення в сфері інтелектуальної власності, проте для досягнення цієї мети потрібно продовжувати роботу над вирішенням існуючих проблем та впроваджувати нові підходи та ініціативи.

На мою думку, перспективи розвитку системи заходів адміністративної відповідальності за порушення в сфері інтелектуальної власності включають:

Удосконалення законодавства: Потрібно постійно аналізувати та вдосконалювати законодавство щодо прав інтелектуальної власності, враховуючи сучасні технологічні та економічні виклики. Це може включати розробку нових законів, поліпшення процедур та збільшення ефективності застосування санкцій. У багатьох країнах боротьба з порушеннями у сфері Інтернету стає пріоритетною, і ці правовідносини розвиваються в двох основних напрямках: прийняття відповідних законодавчих актів або внесення необхідних змін до чинних та вироблення спеціальних механізмів захисту авторського права і суміжних прав [3, с. 136–139].

Враховуючи розбіжності між окремими положеннями в законах, що стосуються регулювання

охорони інтелектуальної власності, можна зробити висновок, що процес формування ефективною законодавчої бази в цій сфері потребує удосконалення. Законодавство, яке стосується охорони інтелектуальної власності, є складним та комплексним. Воно охоплює норми різних галузей права, які мають свої власні предмети та методи правового регулювання.

Ця різноманітність може призводити до розбіжностей та непослідовностей в законодавстві, що ускладнює його розуміння та застосування. У такому контексті, важливо постійно вдосконалювати законодавчу базу, враховуючи зміни в суспільстві та технологічному середовищі. Це може включати узгодження різних законів, усунення прогалин у законодавстві та впровадження нових норм, які враховують сучасні потреби та виклики в галузі інтелектуальної власності.

Такий підхід до формування законодавчої бази дозволить підвищити її ефективність та забезпечити більш якісний захист прав на інтелектуальну власність, сприяючи розвитку інноваційного середовища та конкурентоспроможності країни в цифрову епоху.

Підвищення обізнаності та освіти: Важливо забезпечити доступність інформації про права інтелектуальної власності та процедури захисту. Це може включати проведення освітніх кампаній, тренінгів та семінарів для бізнесу, правоохоронних органів та громадськості.

Розвиток інфраструктури: Створення та підтримка спеціалізованих установ, таких як суди і правоохоронні органи, з достатньою кваліфікацією та ресурсами для ефективного захисту прав інтелектуальної власності.

Підтримка інновацій: Заохочення та підтримка інновацій та досліджень в сфері інтелектуальної власності сприятиме розвитку нових продуктів та технологій, що сприятиме конкурентоспроможності країни.

Міжнародна співпраця: Україна може співпрацювати з міжнародними організаціями та іншими країнами для обміну досвідом та ресурсами у сфері захисту прав інтелектуальної власності та боротьби з порушеннями.

Загалом, розвиток системи заходів адміністративної відповідальності за порушення в сфері інтелектуальної власності в Україні потребує комплексного підходу та співпраці між різними секторами суспільства для забезпечення ефективного захисту прав власників інтелектуальної власності.

Висновки і пропозиції. Наявність ефективною системи заходів адміністративної відповідальності є важливим елементом захисту прав інтелектуальної власності в будь-якій країні, включаючи Україну.

Незважаючи на певні досягнення, система заходів адміністративної відповідальності в

Україні потребує подальшого удосконалення, зокрема у плані законодавчої бази, ефективності контролю та співпраці з іншими країнами.

Важливими аспектами удосконалення системи є забезпечення ефективного захисту прав власників інтелектуальної власності, встановлення жорстких санкцій за порушення, розвиток механізмів альтернативного вирішення спорів та забезпечення прозорості та доступності системи.

Важливою є також співпраця з іншими країнами у сфері захисту прав інтелектуальної власності, що сприятиме обміну досвідом та спільним заходам у боротьбі з порушеннями на міжнародному рівні.

Також не менш важливим є проведення реформ та внесення змін до законодавства, що регулює питання інтелектуальної власності, з метою вирішення існуючих проблем та врахування сучасних викликів та технологій.

Проведення інформаційних кампаній та освітніх заходів серед громадськості, бізнесу та правоохоронних органів щодо значення та захисту прав інтелектуальної власності.

Використання сучасних технологій та інформаційних систем для поліпшення контролю за порушеннями прав інтелектуальної власності та забезпечення ефективного вирішення суперечок.

Створення сприятливих умов для розвитку інноваційних проектів та підтримки малого та середнього бізнесу в галузі інтелектуальної власності.

Активна участь в міжнародних програмах та організаціях з питань захисту інтелектуальної власності, а також співпраця з іншими країнами для обміну досвідом та координації заходів.

Ці заходи спрямовані на покращення системи заходів адміністративної відповідальності в Україні та забезпечення ефективного захисту прав інтелектуальної власності, що сприятиме стабільному розвитку країни та збільшенню її конкурентоспроможності на світовому ринку.

Подальше удосконалення системи заходів адміністративної відповідальності є важливим завданням для забезпечення захисту прав інтелектуальної власності в Україні та створення сприятливого середовища для інноваційного розвитку.

Отже, впровадження рекомендаційних заходів сприятиме покращенню ситуації у сфері захисту прав інтелектуальної власності в Україні та зміцненню правової системи загалом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Адміністративна відповідальність в Україні: навчальний посібник за заг. ред. доц. А.Т. Комзюка. 2-ге вид., перероб. і доп. Харків : Університет внутрішніх справ, 2000. 99 с.

2. Жилінкова І. Правове регулювання Інтернет-відносин. *Право України*. 2003. № 5. С. 124–128.
3. Капіца Ю.М. Спеціальні механізми захисту авторського права і суміжних прав у мережі Інтернет / Ю.М. Капіца, О.А. Рассомахіна, К.С. Шахбазян. Інформація і право. 2012. № 3 (6). С. 129–140.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Редакція від 06.11.2022 р. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1984. № 51 (додаток). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021#n14> (дата звернення: 03.04.2023).
5. Колпаков В.К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право) : навчальний посібник. – К.: Юрінком Інтер, 2008. 256 с.
6. Майданевич А.Г. Сучасні тенденції національної правової політики у сфері інтелектуальної власності. Правова держава: сучасні тенденції та передумови її розбудови в Україні : матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 30 жовт. 2015 р. Тернопіль, 2015. С. 81–83.
7. Орлюк О. Сфера інтелектуальної діяльності як предмет правового регулювання: проблема конкуренції законів. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2009. № 6. С. 25–32.
8. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44. Ст. 356.